

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

МЕЛЬНИК Оксана Михайлівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри фінансового права Національного університету ДПС України

УДК 342.951

В научній статті, на основі аналізу діяльності органів Государственной таможенної служби України, а також отечественного и зарубіжного опыта, рассматриваются гарантии обеспечения реализации правового статуса работников систем органов Государственной таможенної служби України.

Ключові слова: органи Державної митної служби України, гарантії, правовий статус, працівники органів.

Постановка проблеми

Для забезпечення ефективного виконання державними службовцями своїх обов'язків, реалізації наданих їм законом прав, дотримання правообмежень законодавець встановлює систему так званих гарантій. Відразу відмітимо той факт, що на сьогодні єдиного розуміння поняття гарантій у юридичній літературі не існує. Проте розбіжності визначень, думок і пропозицій не можна вважати хибними, адже розмаїття є міцною основою для системного аналізу проблем гарантування.

Метою статті є аналіз діяльності системи органів Державної митної служби України, а також, на основі дослідження праць вітчизняних та зарубіжних науковців, дослідження основних гарантій забезпечення реалізації правового статусу працівників системи органів Державної митної служби України.

Огляд останніх досліджень та публікацій

Науково-теоретичною базою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних учених з теорії держави і права, теорії управління та адміністративного права, теорії інформації та інформаційного права, інших галузевих правових наук: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, І.П. Голосніченка, С.В. Ківалова, В.К. Колпакова, Р.А. Калюжного, О.А. Кузьменко, В.І. Олефіра, О.І. Остапенка, Т.О. Проценка, В.П. Петкова, С.В.Петкова, Л.А.Савченко, О.Р. Рябченко, В.Ю.Стеценко, М.М. Тищенко, О.В. Шамрая, В.К. Шкарупи та ін.

Основний матеріал

Важливим чинником побудови правової держави та економічно розвинутого суспільства в Україні є створення ефективного механізму системи державного управління, удосконалення державної політики в цілому, в тому числі й митної, що належною мірою може бути здійснено за наявності ефективно діючої митної системи та її працівників, які забезпечують її ефективне функціонування. Саме тому значної вагомості набуває діяльність Державної митної служби України як органу виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Комплекс завдань, поставлених перед митними органами України, зумовлений цілями та конкретним змістом митної політики, її принципами, а також напрямами

державної діяльності у сфері зовнішньої та внутрішньої політики.

Митну справу в межах своїх повноважень здійснюють усі митні органи та їх працівники, оскільки вона об'єктивно притаманна державній управлінській діяльності, є її невід'ємною частиною і може у найрізноманітніших формах здійснюватися в процесі управлінської діяльності митних органів.

Враховуючи, що дієвою ланкою державних структур є її працівники (посадові особи та інші), тому їх надійна соціальна захищеність, створення відповідних умов праці, нормативно закріплених гарантій проходження служби є надійною запорукою їх високоефективної діяльності, належного й точного виконання своїх функціональних обов'язків.

З цієї позиції цілком доцільно погодитися з думкою Є.В. Охотського, який стверджує, що усвідомлення населенням соціальної користі державної служби слугує моральною підставою для більш продуктивної праці і створення достойних соціальних гарантій, що, у свою чергу, є необхідним для припливу на службу висококваліфікованих та морально надійних кадрових ресурсів [2, с. 574].

Проблема розроблення питання соціально-правового захисту державних службовців взагалі в умовах формування правової держави, поступового переходу до ринкової системи суспільних відносин стає все більш актуальною. Адже недостатня розробленість правового положення працівників державних органів викликає невпевненість окремих працівників у правомірності, доцільності і раціональності своїх дій, призводить до соціальної і професійної байдужості. Справді, чим більш упевненим у правовому відношенні почуває себе суб'єкт права, тим активніше він діє [6].

Вважаємо за доцільне почати з того, що соціально-правовий захист державних службовців передбачає забезпечення державних гарантій можливості здійснення успішної службово-трудової діяльності, задоволення їх потреб та інтересів, які стимулюють ефективну реалізацію функціональних повноважень та закріплення на державній службі.

Відповідно до ч. 1 ст. 46 Конституції України право громадян на соціальний захист включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

Положення цієї статті поширюються й на таку специфічну категорію суспільства, як працівник митних органів. Так, згідно ст. 586 Митного кодексу України [3] держава гарантує посадовим особам митної служби України соціальний захист і матеріально-побутове забезпечення. У свою чергу, матеріально-побутове забезпечення працівників митної служби включає: оплату праці працівників митних органів та їх житлове забезпечення.

Митний кодекс до гарантій працівників митних органів відносить також надання їм права застосовувати фізичну силу, зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю (ст.ст. 581–585).

Як бачимо, в Митному кодексі України йдеться про гарантії лише посадових осіб митної служби, а про таких категорій осіб митної служби, як допоміжний (технічний, обслуговуючий) персонал, тобто секретарів, касирів та інших службовців, які здійснюють підготовку та оформлення документів, господарське обслуговування, діловодство тощо, та фахівців (спеціалістів), тобто економістів та юрисконсультів, референтів, інженерів, експертів тощо, нічого не зазначено. Вважає за доцільне внести поправки до інших нормативно-правових актів, котрими регулюються правовідносини інших категорій працівників органів з органами Державної митної служби України, окрім Кодексу, які б закріплювали основні положення соціального забезпечення праці діяльності даних категорій працівників.

Немаловажним є й той факт, що ступінь престижності служби в митних органах, у свою чергу, залежить від рівня правового і соціального захисту персоналу, що на сьогодні існує певною мірою формально, на папері і не виконується, хоча передбачений різними нормативно-правовими актами.

Вирішення цих та інших проблем ускладнено тим, що соціально-економічна ситуація, яка склалася декілька років тому в нашій державі, в повній мірі ще не здолана і ситуація ще не досить сприятлива для ефективного соціально-правового захисту працівників органів митної служби.

Відповідно до ч. 1 ст. 46 Конституції України право громадян на соціальний захист включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

Також варто зазначити, що законодавством України встановлено ряд важливих юридичних гарантій соціального захисту працівників митних органів у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, старості та інших обставин.

Так, згідно з ст. 590 Митного кодексу України [3] посадові особи та інші працівники митної служби України підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, що спричинили втрату працездатності, у порядку, встановленому законом. У разі загибелі, каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку, який стався з посадовою особою чи іншим працівником митної служби України під час виконання ним службових (трудових) обов'язків або у зв'язку з їх виконанням, йому або його спадкоємцям центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, здійснює компенсаційну виплату в таких розмірах:

1) у разі загибелі – як різниця між 10-річною сумою середньомісячної заробітної плати постраждалого за останньою посадою на день нещасного випадку та сумою, виплаченою органами соціального страхування за цим нещасним випадком;

2) у разі інвалідності – залежно від ступеня втрати працездатності при встановленні інвалідності як різниця між 5-річною для I групи, 4-річною – для II групи, 3-річною – для III групи середньомісячною заробітною

платою постраждалого за останньою посадою на день нещасного випадку та сумою, виплаченою органами соціального страхування за цим нещасним випадком;

3) у разі іншого ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку – як різниця між середньомісячною заробітною платою постраждалого на останній робочий день перед установленням втрати ним професійної працездатності за кожний відсоток втрати професійної працездатності та сумою, виплаченою органами соціального страхування за цим нещасним випадком[3].

Право працівників митних органів на пенсійне забезпечення закріплено у ст. 588 Митного кодексу України та інших нормативно-правових актах. Так, дана стаття передбачає, що пенсійне забезпечення посадових осіб митної служби України здійснюється відповідно до умов і порядку, встановлених Законом України «Про державну службу». Час служби зазначених осіб в митних органах зараховується до стажу державної служби, необхідного для призначення пенсії державного службовця.

Пенсійне забезпечення працівників митних органів, організацій, які не є посадовими особами митної служби України, здійснюється на загальних підставах відповідно до законодавства України про пенсійне забезпечення.

На одержання пенсії державних службовців мають право особи, які досягли встановленого законодавством України пенсійного віку, чоловіки – 60 років, жінки – 55 років, за наявності загального трудового стажу для чоловіків – не менше 25 років, для жінок – не менше 20 років, у тому числі стажу державної служби – не менше 10 років.

Зазначеним особам призначаються пенсії в розмірі 80 відсотків від суми їхнього посадового (чинного) окладу з урахуванням надбавок, передбачених Законом України «Про державну службу», без обмеження граничного розміру пенсії. За кожний повний рік роботи понад 10 років на державній службі пенсія збільшується на один відсоток заробітку, але не більше 90 відсотків посадового (чинного) окладу з урахуванням надбавок. Такі умови одержання пенсії вста-

новлені для осіб, які виходять на пенсію з посади державного службовця.

Інші категорії громадян, що претендують на отримання пенсії державного службовця, повинні мати загальний стаж державної служби не менше 20 років. Пенсія державному службовцю виплачується в повному розмірі незалежно від його заробітку (прибутку), одержуваного після виходу на пенсію. Посадова особа митного органу, звільнена з державної служби у зв'язку з засудженням за умисний злочин, вчинений з використанням свого посадового становища, або вчиненням корупційного діяння, позбавляється права на одержання пенсії, передбаченої цією статтею. У таких випадках пенсія державному службовцю призначається на загальних підставах [7, с. 242].

Важливою гарантією соціально-правового захисту працівників митних органів є забезпечення їх медичним обслуговуванням, оздоровленням та реабілітацією.

Перш за все слід зазначити, що Державна митна служба України немає власної системи закладів охорони здоров'я працівників митних органів. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. [4] передбачають різновиди соціальних послуг та матеріального забезпечення, що надаються працівникам митних органів як громадянам України.

Рівень правового і соціального захисту суттєво впливає і на стан плінності кадрів у митній службі. Так, у сучасних умовах однією з проблем у митних органах є звільнення молодих фахівців зі служби або переведення на іншу роботу.

Серед причин звільнення або переведення з митних органів є: низький рівень заробітної плати, що не покриває зростаючого рівня споживання; ненормованість робочого дня, невпорядкованість праці та відпочинку; суттєвим психічним та фізичним перевантаженням на службі; неухважність до потреб працівників митної служби; незадовільні побутові умови (зокрема, відсутність житла та перспектив його отримання).

Дійсно, суттєвою проблемою на нашу думку в наш час постало питання фінансування органів Державної митної служби України,

адже мотивування працівників має відбуватися не лише за рахунок заробітної плати, а й за допомогою преміювання та надбавок.

Аналізуючи чинне законодавство можна побачити, що дійсно грошове забезпечення посадових осіб митної служби України складається з грошового утримання, яке включає в себе посадовий оклад і щомісячні надбавки за спеціальне звання та вислугу років, та доплат і надбавок до грошового утримання, а також інших видів додаткових виплат.

На виконання положень ст. 585 Митного кодексу України щодо гарантій оплати праці працівників митної служби 18 липня 2012 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 676 «Про деякі умови оплати праці працівників митної служби» [5], у якій визначено конкретні різновиди та розміри грошового забезпечення посадових осіб і оплати праці працівників митної служби.

Преміювання працівників митних органів здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 676 «Про деякі умови оплати праці працівників митної служби» від 18 липня 2012 року. Так, згідно п.3 Постанови, преміювання посадових осіб митної служби здійснюється відповідно до їх особистого внеску в загальні результати роботи, а також з нагоди державних, професійних свят та ювілейних дат у межах фонду преміювання, утвореного у розмірі не менш як 10 відсотків посадових окладів та економії фонду оплати праці[5].

Зазначена постанова, крім того, передбачає виплату посадовим особам митної служби матеріальної допомоги. Так, п.4, вище зазначеної Постанови, закріплює право надавати посадовим особам митної служби матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань та допомогу для оздоровлення під час надання щорічної відпустки у розмірах, що не перевищують середньомісячної заробітної плати посадової особи[5].

Таким чином, підводячи підсумки, необхідно зазначити, що дійсно зараз новий Митний кодекс України закрив існуючі прогалини законодавства щодо забезпечення гарантій соціального захисту працівників органів Державної митної служби України,

АНОТАЦІЯ

У науковій статті, на основі аналізу діяльності органів Державної митної служби України, а також вітчизняного та зарубіжного досвіду, розглядаються гарантії забезпечення реалізації правового статусу працівників системи органів Державної митної служби України.

але це питання є проблематичним і буде ще потребувати свого вирішення та належного законодавчого закріплення на рівні державної служби держави в цілому.

Література

1. Конституція України : станом на 28 груд. 2010 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
2. Государственная служба: теория и организация : курс лекций / [Охотский Е.В., Игнатов В.Г., Латов Б.В. и др.]. – Ростов н/Д. : Феникс, 1998. – 640 с.
3. Митний кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/4495-17
4. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне

SUMMARY

In scientific articles based on analysis of the activities of the State Customs Service of Ukraine, as well as national and international experience are considered guarantees of the legal status of employees of the State Customs Service of Ukraine.

страхування : Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98 // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.

5. Постанова Кабінету Міністрів України № 676 «Про деякі умови оплати праці працівників митної служби». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: document.ua/dejaki-pitannja-oplati-praci-pr.

6. Матузов Н.И. Правовая система и личность / Матузов Н.И. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1987. – 293с.

7. Мельник О.М. Розширення повноважень працівників державної митної служби України не повинно сприяти виникненню корупційних ризиків / Ю.В. Коваленко, О.М. Мельник // Матеріали міжвуз. наук.-практ конф. [«Проблеми оподаткування суб'єктів господарської діяльності»], (м. Ірпінь, 3 берез. 2011 р.) / Наук.-дослід. ін-т фінанс. права. – Ірпінь : МФЮА, 2011. – С. 27–29.